

İstanbul Tahkim Merkezi (İSTAC) “Kamu Kurum ve Kuruluşları Açısından Tahkim” Konferansı Açış Konuşması

Değerli konuklar,

Sizleri en içten duygularımla, sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

İstanbul Tahkim Merkezi tarafından düzenlenen “Kamu Kurum ve Kuruluşları Açısından Tahkim” konulu bu konferansın şimdiden başarılı ve verimli geçmesini diliyorum.

Öncelikle, terör saldırıları sonucunda şehit olan asker, polis ve sivil tüm vatandaşlarımıza Allah’tan rahmet, yaralılara da acil şifalar diliyorum.

Gerçekten de konuşmakta zorlandığımız, kelimelerin kifayetsiz kaldığı zor günlerden geçiyoruz.

Dünyada terörün bu kadar çok çeşidiyle ve bu kadar yüksek bedeller ödeyerek mücadele etmek zorunda kalan ikinci bir ülke yok. Terörle mücadele bu coğrafyada bağımsız ve özgür bir millet olarak varolma mücadelesidir. Tam da bu nedenle terörle mücadele, tüm siyasi görüşlerin üzerinde milli bir meseledir.

Terör saldırılarının ve onların arkasındaki güçlerin biri topluma diğeri devlete dönük ve birbiriyle bağlantılı iki hedefinin olduğu bilinmektedir. Topluma yönelik amaç, milletin birliğini ve dirliğini bozarak huzur ortamını zehirleyip kaotik bir durum hazırlamaktır. Devlete yönelik amaç ise demokratik hukuk devletini paralize ederek işleyemez hale getirmektir.

Bu nedenle toplum olarak, birliğimizi, dirliğimizi ve dayanışmamızı korumaya devam etmek zorundayız. Devlet olarak da demokratik hukuk devletini koruma kararlılığımızı sürdürmek durumundayız. Teröre ve terörizme verilecek en anlamlı cevap, inadına birlik ve beraberlik, inadına hukuk ve demokrasidir.

Gerçekten de terör, başta yaşama hakkı olmak üzere temel hak ve hürriyetleri, toplumsal huzuru ve demokratik hukuk devletini tehdit eden en büyük beladır. Bu nedenle bize düşen tam da terörün yıkmaya, yok etmeye çalıştığı toplumsal ve siyasal değerleri korumaktır. Bu değerleri korumadaki azim ve kararlılık, terörün ve destekçilerinin karabasanıdır.

Diğer yandan, terörün hedef aldığı hak, hukuk, adalet ve özgürlük gibi değerler bizim birilerinden ödünç aldığımız kavramlar değildir. Bunlar tarihsel ve kültürel olarak tevarüs ettiğimiz kendi kadim ve öz değerlerimizdir. Bu değerlerin karşılığını ruh köklerimizde kolayca bulabiliriz.

Bilindiği üzere insanı, dolayısıyla devleti yaşatmanın yolu adaletten geçmektedir. Adalet toplumun da toplumun siyasal olarak örgütlenmiş hali olan devletin de temelidir. Yokluğunda tüm toplumsal ve siyasal değerlerin değersizleştiği bir değerdir.

Adalet, herkese her durumda eşit davranılmasını gerektirmez. Tersine farklı durumdakilere eşit muamele adaletsizliğe yol açabilir. Mevlana'nın dediği gibi suyu, ağaca verdiğinizde adalet, dikene verdiğinizde zulüm olur. Mevlana düşüncesinde adalet her şeyi yerli yerine koymaktır.

Osmanlı devlet geleneğinde önemli yeri olan “adalet dairesi” ya da “adalet çemberi” anlayışını hatırlamak gerekir. Bir devletin ayakta kalabilmesi ve varlığını devam ettirebilmesi için gerekli en önemli unsur adalettir. Adalet dairesi adaletle başlar, adaletle tamamlanır. Adalet dairesinin hukuk, hazine, güvenlik güçleri gibi diğer unsurları ancak adaletle anlam kazanır ve korunabilir. Bu nedenle 16. yüzyılda yaşayan Kınalızade Ali Efendi, “Ahlâk-ı Alâ” adlı eserinde adalet dairesini anlatırken “Dünyanın nizamını ve kurtuluşunu sağlayan adalettir” (Adldir mûcib-i salâh-ı cihan) demektedir.

Günümüzde adaletin en belirgin yansıması temel hak ve hürriyetlerin korunmasıdır. Bunun en etkili araçları da hiç kuşkusuz mahkemelerdir. Yargının bu anlamda varlık nedeni, uyuşmazlıkları çözerken adaletin tesisini sağlayarak temel hak ve hürriyetleri korumaktır.

Bu bağlamda Anayasa Mahkemesinin de varlık nedeni, Anayasayı ve temel hak ve özgürlükleri korumak suretiyle anayasal adaletin ve bireysel adaletin sağlanmasına katkı yapmaktır.

Değerli misafirler,

Bilindiği üzere, 23 Eylül 2012 tarihinden itibaren başlayan bireysel başvuru sistemi, gerek Anayasa Mahkemesinin işlevinde gerekse genel anlamda Türk hukukunda çok önemli, radikal değişiklikler getirmiştir. Bireysel başvuruyla birlikte Anayasa Mahkemesi, sadece soyut anlamda kanunların Anayasaya uygunluğunu denetleyen bir kurum olmaktan çıkmış, insanımızın günlük hayatını etkileyen, dolayısıyla topluma dokunan bir yargı organı haline gelmiştir.

Bugün geldiğimiz noktada Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından mutlaka tüketilmesi gereken etkili bir başvuru yolu olarak kabul edilmektedir. Bunun son örnekleri, 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında tutuklanan bir hâkim ile meslekten çıkarılan bir öğretmenin başvurusunda verilen kabul edilemezlik kararlarıdır. Her iki kararda da Strasbourg Mahkemesi, bireysel başvurunun etkili bir başvuru yolu olduğunu belirterek başvuruculara öncelikle Anayasa Mahkemesine başvurmaları gerektiğini söylemiştir.

Bireysel başvuru, Türkiye açısından çok önemli bir kazanımdır. Bireysel başvuru, getiriliş amacına uygun olarak, bir yandan Türkiye’de insan hakları standardının yükseltilmesine, diğer yandan da

AİHM önündeki Türkiye aleyhine başvuru ve ihlal sayılarının azaltılmasına çok ciddi katkılar yapmıştır ve yapmaya devam etmektedir.

Elbette bireysel başvuru alanı sorunsuz değildir. Bireysel başvurunun geleceğini tehdit eden en önemli sorun gitgide artan iş yüküdür. Bugün itibarıyla Anayasa Mahkemesinin önündeki mevcut (derdest) başvuru sayısı 80.000 civarındadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin önündeki 47 ülkeden gelen ve bir yargısal birime sevk edilen başvuru sayısının toplam 75.200 olduğu düşünüldüğünde nasıl bir iş yükü sorunuyla karşı karşıya kaldığımız daha kolay anlaşılabilir.

Başvuruların yaklaşık 60.000'i 15 Temmuz sonrasında yapılmıştır. Mahkeme olarak 2014 ve 2015 yıllarında yıllık ortalama 20.000 civarında başvuru aldık. 2015 yılında 16.000'e yakın başvuruyu, başka bir ifadeyle gelen başvuruların yaklaşık yüzde seksenini (%80) sonuçlandırdık. Hedefimiz, iki yıl içinde gelen başvuruyu karşılayacak bir istatistiği tutturmaktır. Ancak 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında yoğun, kitlesel başvuru olayıyla karşılaştık.

Bu dönemsel artış, bizim ileriye dönük planlarımızı etkilemekle birlikte, kurduğumuz ve iyi işleyen bireysel başvurudaki hedeflerimizi değiştirmeyecektir. Bireysel başvuruda iki temel hedefimiz var. Birincisi, iş yükünü yönetilebilir düzeyde tutmak, ikincisi ise nitelikli kararlar vermek suretiyle hak ihlali üreten yapısal ve sistemik sorunların çözümüne katkı yapmaktır.

İşimizin kolay olmadığını biliyoruz. Ancak üyelerimiz, raportörlerimiz, idarecilerimiz ve her kademedeki görev yapan personelimiz yoğun bir gayretle ve özveriyle çalışmalarını sürdürüyor. Bu vesileyle kendilerine buradan bir kez daha teşekkür ediyorum.

Bireysel başvurunun geleceği açısından önemli olan iki hususun altını çizmek isterim. Birincisi, bireysel başvuru her türlü uyuşmazlığın çözüldüğü olağan bir kanun yolu değildir. Bireysel başvurunun ikincil olma niteliği, hak ihlallerinin öncelikle derece mahkemeleri önünde giderilmesini gerektirmektedir. Bu anlamda Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda yaptığı inceleme, ilk derece mahkemesi incelemesi olmadığı gibi temyiz incelemesi de değildir.

İkinci olarak, bireysel başvuru tek tek tüm hak ihlallerini giderme yolu da değildir. Olamaz da. Esasen bireysel başvurunun objektif amacı, hak ihlaline neden olan durumları tespit etmek suretiyle bu ihlallerin kamu otoriteleri tarafından giderilmesini ve yeni ihlallerin önlenmesini sağlamaktır. Bu bağlamda, bireysel başvurunun başarısı ve geleceği, sadece Anayasa Mahkemesine değil, aynı zamanda tüm hukuk sisteminin iyi işlemesine bağlıdır.

Değerli katılımcılar,

Adaletin tesisinin önündeki engellerin başında artan işyükü ve bununla bağlantılı olarak uzun yargılama sorunu gelmektedir. Artan dava yükü ve uzun yargılamalar, Türkiye’de yargı sisteminin belki de en önemli sorunu olmaya devam etmektedir.

Bireysel başvuruda verilen ihlal kararları da bunu göstermektedir. Bireysel başvuruda bugüne kadar toplam 1.514 hak ihlali kararı verilmiştir. İhlal kararlarının yaklaşık olarak %74’ü (1.122) adil yargılanma hakkına ilişkindir. Anayasa Mahkemesince verilen adil yargılanma hakkı ihlali kararlarının yaklaşık %76’sı (876) makul sürede yargılanma hakkının ihlaline ilişkindir. Bu ihlallerin neredeyse yarısında 10 yılın üzerinde yargılama süreleri söz konusudur.

Ülkemizde yargılama sürelerinin uzunluğu genel ve yapısal bir sorundur. Adalet Bakanlığı istatistiklerine göre; 2015 yılında sadece hukuk mahkemelerindeki dosya sayısı 3,5 milyona yakındır. 2015 yılında sonuçlandırılan dava sayısı ise 2 milyon civarındadır. Benzer şekilde, Yargıtay’ın milyonu aşan bir işyüküyle çalıştığı bilinmektedir.

Bu sorunla başa çıkmanın yollarından biri, diğer birçok ülkede başarılı uygulama örneklerinin olduğunu bildiğimiz, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının ve tahkim gibi mahkeme dışı çözüm yollarının geliştirilmesidir. Gerçekten de tahkime konu olabilecek uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözüme kavuşturulması, mahkemelerin iş yükünün hafifletilmesine ve uyuşmazlıkların daha hızlı çözülmesine ciddi katkılar yapabilecektir.

Bu kapsamda 6570 sayılı Kanunla “uyuşmazlıkların tahkim veya alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleriyle çözülmesini sağlamak üzere” kurulan İstanbul Tahkim Merkezi’ne ve aynı şekilde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Tahkim Divanına büyük iş düşmektedir. Bu kurumların tahkim ve arabuluculuk hizmetlerinin yaygınlaşması ve başarılı olması son derece önemlidir.

Konuşmama son verirken, İstanbul Tahkim Merkezi’nin düzenlediği bu konferansın başarılı ve verimli olmasını diliyorum. Organizasyonda emeği geçenleri ve sunumlarıyla katkıda bulunacak olanları tebrik ediyorum.

Tüm katılımcıları bir kez daha selamlıyor, hepinize sağlık ve afiyet diliyorum.

Zühtü ARSLAN
Anayasa Mahkemesi Başkanı